

SCURTĂ PRIVIRE ASUPRA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI TEOLOGIC DIN CARANSEBEȘ - LA 160 DE ANI (1865-2025) -

A BRIEF OVERVIEW OF THEOLOGICAL EDUCATION
IN CARANSEBEȘ – 160 YEARS ON (1865-2025)

Pr. prof. univ. dr. Sorin Cosma

Abstract: The town of Caransebeș is recorded in the consciousness of the Romanian Orthodox Church as a veritable citadel of theological culture. Since 1865, there has been a Theological Institute in Caransebeș, which became a Theological Academy in 1927. Although higher theological education was abolished in 1948, teaching continued through the Theological Seminary in Caransebeș. It had illustrious professors who wrote books of high academic value and trained entire generations of priests, teachers, and people of culture in general. We can thus speak of a tradition, not only of piety, but also of theological and academic thought, which has influenced culture and society and given prestige and dignity to this area for 160 years.

Keywords: Caransebeș, Banat, theological education, anniversary, tradition

Faptul că anul în curs, 2025, a fost proclamat ca Anul omagial al Centenarului Patriarhiei Române și Anul comemorativ al duhovnicilor și mărturisitorilor ortodocși români din secolul al

XX-lea, precum și 160 de ani de la înființarea Episcopiei Ortodoxe Române a Caransebeșului, ne oferă posibilitatea și chiar ne obligă să *rememorăm pe scurt aspectele mai importante ale dăinuirii istorice a învățământului teologic din Caransebeș, la 160 de ani de existență în cadrul*

Eparhiei Caransebeșului.

În preziua târnosirii noii catedrale „Învierea Domnului“ din Caransebeș (sept. 2010), aflându-ne la catedrala istorică „*Sfântul Mare Mucenic Gheorghe*“, *Preafericitul Părinte Patriarh Daniel* arăta în cuvântul rostit aici că „*orașul Caransebeș a fost un oraș al mărturisirii credinței ortodoxe, la margine de țară, și un oraș al apărării identității și unității naționale, al refacerii unității naționale, putem spune, pentru că împreună cu Aradul, acest oraș a contribuit la dezvoltarea conștiinței naționale de refacere a unității naționale, ceea ce s-a și întâmplat în 1918. De asemenea, orașul Caransebeș, eparhia aceasta, rămân în conștiința noastră, a Bisericii Ortodoxe Române, ca cetate de cultură teologică. Seminarul Teologic din Caransebeș a avut profesori iluștri, care au scris cărți de înaltă ținută academică și au format generații întregi de preoți, profesori și oameni de cultură, în general. Deci avem de-a face aici cu o tradiție, nu doar a evlaviei, ci și a gândirii teologice, academice, care a influențat cultura, a influențat societatea și a dat prestigiul și demnitatea acestei zone...*“¹.

Într-adevăr, mergând pe firul istoriei, în cei 160 de ani de existență, deși a trecut prin mai multe faze, învățământul teologic a rămas o constantă bine definită în orașul eparhiei, chiar și atunci când acesteia i-a fost suspendată activitatea în Caransebeș.

Deși învățământul teologic propriu-zis a luat ființă și s-a organizat în Caransebeș odată cu reînființarea, în 1865, a Episcopiei de aici, există totuși indicii sigure că Biserica Ortodoxă Română de pe aceste meleaguri nu a fost lipsită de-a lungul vremii de posibilitatea de a-și forma slujitori ai Sfintelor Altare.

S-a subliniat pe bună dreptate că orașul „*Caransebeș reprezintă pentru bănățeni, ceea ce este Brașovul pentru ardeleni*“. Printre cei care au tradus *Palia de la Orăștie* în anul 1582 se numără și

1 *Foaia Diecezană*, nr. 9–10/2010, p. 7.

Ștefan Herce, „propovăduitorul“ din Caransebeș, precum și *Efrem Zăcan*, „dascăl de dascălie“ de aici. Nu poate fi trecut cu vederea nici numele eruditului *Mihail Halici*, corifeu al *latinității românilor și autorul primului dicționar român*. În acest context cultural nu putem pune la îndoială faptul că nu s-ar fi aflat la *Caransebeș* și o școală pe lângă mănăstirea de aici, unde își avea reședința episcopul. La astfel de școli mănăstirești se pregăteau viitorii cantori, învățători și preoți, spre a ține trează *conștiința de țară și de neam, prin credința strămoșească și limba română*.

Referindu-ne în mod special la școlarizarea viitorilor preoți pentru părțile Banatului, vom arăta la început că datorită deselor războaie cu turcii, episcopul *Ioan Georgevici* mută în anul 1759 *Episcopia din Caransebeș la Vârșeț*. Aici exista încă din 1821 un institut clerical în limba sârbă înființat prin Rezoluția Preaînaltă din 17 decembrie 1920, materiile teologice fiind predate de monahii aflați în jurul episcopiei. În anul 1822 „*stăpânirea cea mai înaltă ocârmuitoare bine a voit a introduce sistemirizuite școli clericești pră limbă românească*“², încât, oficial, cursurile *institului teologic de la Vârșeț, având două secții: sârbească și românească*, s-au deschis la 17 noiembrie 1822 pe timpul mitropolitului Ștefan Stratimirovici de Karloviț, cu o durată de 2 ani. Dintre elevii care frecventau cursurile la Vârșeț, majoritari au fost, tot timpul, românii. Astfel, în anul 1823, din 115 elevi înscriși, 84 erau români, iar 31 erau sârbi. Privind în ansamblu, în *cei 43 de ani de existență* a institutului clerical din Vârșeț, *1216 elevi erau români*. De fapt, secția sârbească s-a și desființat, întrucât „*nu aveau ascultători în număr suficient*“³.

Materiile predate aici erau: Limba română cu gramatica, Dogmatica, Morala, Retorica, Omiletica, Catehetica, Istoria bisericească, Tâlcuirea Evangheliilor duminicale, Cântare și tipic bisericesc.

Dintre profesorii care au predat la secția românească a școlii clericale din Vârșeț, reținem numele lui *Ignatie Vuia*, care a activat în perioada: 1835–1847; *Andrei Șaguna* a activat 2 ani: 1843–1845; *Nicolae Tincu Velia* a activat 21 ani: 1839–1860; *George Peștean* a activat 15 ani în perioada: 1850–1865.

În legătură cu școala clericală din Vârșeț s-a concluzionat în sensul că, deși „*a dat uneori elemente insuficient pregătite, școala aceasta clericală ne-a dat aproape jumătate de veac pe slujitorii*

2 R. S. Molin, „*Scoale cliricești sistemirizuite pră limbă românească la anul 1822, în Vârșeț*”, în rev. „*Foaia Diecezană*“, nr. 8/1924, pp. 3–4.

3 Prof. Dr. Gligor Popi, „*Secția română a teologiei din Vârșeț, 1822-1865*”, în rev. „*Dealul Vârșețului*“, nr. 2/2002, pp. 7-8.

*altarelor, care aici la noi s-au luptat cu uneltirile uniației, și cu toți cei care au încercat să ne despoaie de conștiința noastră de români*⁴.

După reînființarea Episcopiei Ortodoxe Române din Caransebeș, în anul 1865, primul episcop *Ioan Popasu*, numit de Ștefan Velovan „semănător de așezăminte culturale, tot atâtea monumente nepieritoare, care sunt o mândrie națională și garantă pentru un mai bun viitor”, reușește, încă din noiembrie același an, să mute la Caransebeș secția românească a institutului teologic din Vârșeț, spre a dezvolta aici, *după*

modelul șagunian al Mitropoliei de la Sibiu, deopotrivă viața bisericească ortodoxă, românească și teologică, specifică zonei.

Hotărâtoare pentru activitatea noii școli teologice de la Caransebeș au fost *dispozițiile ședinței sinodale de la Sibiu, din 16 august 1865, privind „translocarea institutului clerical de la Vârșeț la Caransebeș”*, care se va afla „sub nemijlocita purtare de grijă a Prea Sfinției Sale episcop al Caransebeșului”, în ce privește „primirea elevilor clerici pe anul viitor scolastic”, „pentru îndeplinirea catedrelor profesionale” și asigurarea „salarilor profesionale și alte speze ale susținerii aceluiași institut”⁵.

Ca urmare, prin Hotărârea Consistoriului Episcopiei Caransebeșului din 23 septembrie 1865, se „translocă” școala clericală de la Vârșeț la Caransebeș, încât institutul teologic diecezan de aici, cu o durată de 2 ani, se va deschide la 10 noiembrie 1865, având 12 elevi și 2 profesori: *George Peștean*, adus de la Vârșeț, unde activase 15 ani, și *Mihail Velceanu*, preot în Dognecea, numit la catedră prin concurs.

Ridicând institutul *de la 2 la 3 ani*, episcopul Ioan Popasu ținea mult la eficiența școlii, știind prea bine că acesta este locul unde se formează viitorul Bisericii. Pentru acest motiv, *episcopul acorda o atenție deosebită recrutării viitorilor preoți și, apoi, a formării lor în vederea împlinirii misiunii Bisericii în viața creștinilor ortodocși de pe aceste meleaguri...* Regulamentul prevedea să fie primiți tineri cu 6 clase gimnaziale. În lipsă de candidați erau

4 Pr. prof. dr. Zeno Munteanu, „Scurt istoric”, în „Anuarul Academiei Teologice din Caransebeș”, 1919–1939, p. I–II.

5 Ilarion Pușcariu, „Mitropolia românilor ortodocși din Ungaria și Transilvania”. *Studiu istoric* despre reînființarea Mitropoliei, dimpreună cu o colecție de acte, Sibiu, 1900, pp. 406–407.

primiți, însă, și cu 4 clase gimnaziale, cu precizarea ca, după absolvire, aceștia să fie repartizați „la parohiile mai sărace”. Interesant că erau situații când cei cu 4 clase gimnaziale își desăvârșeau cursurile gimnaziale chiar și după absolvirea institutului. Mai târziu, pe timpul episcopului *Miron Cristea*, se impunea ca pregătirea candidaților să fie completă, adică 8 clase gimnaziale, cu sau fără maturitate. *Regulamentul din 1919* prevedea în mod expres *condițiile admiterii în institut*; și anume, *candidații să fie români ortodocși, având 8 clase gimnaziale*. Și totuși, dacă nu se completau locurile, erau primiți și cu 4 clase gimnaziale, unii ca aceștia fiind absolvenți ai institutului pedagogic (înființat de episcopul Ioan Popasu în 1876), cu calificare învățătoarească.

Unul din elevii acestui institut relatează cu plăcută aducere aminte despre programul școlii, și disciplina menită să formeze deprinderi preoțești de înaltă calitate sacerdotală: „Cursurile se țineau înainte de masă, în afara zilei de joi, când, fiind zi de târg săptămânal, aveau loc doar după masă, acestea fiind doar orele de Cântare bisericească, Tipic și Muzică instrumentală. Mergeam zilnic la biserică, la utrenie, la orele șase dimineața, chiar și iarna. Când era ger, participa numai strana pe care o asigurau ambele categorii de studenți. Fiecare dintre noi avea Octoihul mic și Irmosierul. Toți studenții erau interni, cu excepția celor care locuiau la părinți. Uniforma obligatorie era vesta cu nasturi și haine negre”⁶.

Alături de institut *funcționa și un internat*. Acesta s-a deschis la 28 noiembrie 1899 de către episcopul *Nicolae Popea*, apreciindu-se de către directorul de atunci că „*deschiderea primului internat teologic în dieceza ortodoxă a Caransebeșului este un eveniment epocal*” (Iosif Olariu).

În legătură cu acest internat reținem faptul că a constituit o permanentă preocupare a conducerii bisericești din Caransebeș, privind îmbunătățirea condițiilor de studiu și cazare, încât încă din 1911 episcopul *Miron Cristea* depune interes și deosebit efort în vederea colectării sumei necesare construirii unei clădiri ce va servi deopotrivă pentru institut și internat⁷, *deziderat finalizat abia în 1923 de către episcopul Iosif Badescu*.

6 Preot prof. dr. Zeno Munteanu, *Amintirile unui dascăl de Teologie*, în rev. „Altarul Banatului”, nr. 3–4/1990, p. 89.

7 Daniel Alic, *Eparhia Caransebeșului în perioada păstoririi episcopului Miron Cristea (1910–1919). Biserică și societate*, Editura Presa Universitară Clujeană/Editura Episcopiei Caransebeșului, Cluj-Napoca/Caransebeș, 2013, p. 223–224.

Privind *programa școlară, materiile de învățământ* variau în funcție de dezvoltarea generală a învățământului teologic și de stat. Astfel, materiile de învățământ care se studiau la un an inferior se continuau și la cel superior, sau la cel superior apăreau materii noi. Oricum, o trecere în revistă a materiilor de învățământ ne oferă posibilitatea de a vedea *varietatea acestora*, spre a ne da seama de *bogăția conținutului* didactic informativ pe care profesorii îl transmiteau elevilor, spre a le lumina orizontul învățaturii teologice, umaniste și practice. *Materiile de învățământ*, orientate după anii de studiu, se prezintă astfel: *Anul I*: Arheologia biblică, Ermineutica, Isagogia, Exegeza, Logica, Limba română, Istoria bisericească, Tipicul și cântarea bisericească, Muzica vocală și instrumentală; *Anul II*: Dogmatica, Morala, Dreptul canonic, Omiletica, Catehetica, Pedagogia, Stilistica, Economia rurală, Igiena, Tipicul și cântarea bisericească, Muzica vocală; *Anul III*: Exegeza, Liturgica, Pastorală, Omiletica, Catehetica, Retorica, Literatura română, Dreptul canonic, Contabilitate parohială, Economia rurală, Muzică vocală și instrumentală⁸.

La cei doi dascăli pe care i-am amintit ca deschizători de drum în activitatea Institutului Teologic din Caransebeș, după „translocarea” școlii clericale de la Vârșeț: *George Peștean* (1822-1886) și *Mihai Velceanu* (1815-1883), s-au adunat în scurgerea timpului ca profesori: viitorul episcop *Iosif Traian Badescu* (1856-1933); viitorul arhieru *Filaret Musta* (1839- 1930); *Iosif Iuliu Olariu* (1859-1920); *Petru Barbu* (1846-1941); *George Dragomir* (1870-1918); *George Popovici* (1862-1927); *Vasile Loichiță* (1881-1958); *Moise Ienciu* (1881-1953); *Andrei Ghidiu* (1849-1937); *Dimitrie Cioloca* (1878-1963).

Pentru a-și putea împlini obiectivele propuse, episcopul Ioan Popasu și ceilalți ierarhi bănațeni care i-au urmat în scurgerea vremii, au înțeles că numai *un corp profesoral de elită va putea realiza un învățământ de calitate*, pe măsură să formeze slujitorii ai altarelor vrednici de menirea lor și de dezideratele Bisericii Ortodoxe pe aceste meleaguri.

În acest scop, episcopul a orientat studiul temeinic de pregătire a tinerilor spre centrele universitare din străinătate, asigurându-le burse din veniturile proprii, de la fundații sau din fondurile episcopiei. Astfel, mulți tineri, în care episcopul Ioan Popasu și

⁸ Prot. Conf. Dr. Vasile Petrica, *Institutul Teologic Diecezan Ortodox Român Caransebeș (1865-1927)*, Editura Episcopiei Caransebeșului, 2005, p. 48-49.

ceilalți episcopi care au urmat, și-au pus mari nădejdi, și nu s-au înșelat, au studiat la centrele de mare prestigiu din Europa, precum: *Viena, Lipsca, Erlangen, Gotha, Graz, Berlin, Debrețin, Budapesta*, sau în țară, la *Cernăuți*, începând cu partea a doua a secolului al XIX-lea.

Operele lor tipărite în Caransebeș, la *Tipografia diecezană* înființată de *episcopul Ioan Popasu în 1885*, fac din orașul de reședință al Eparhiei un focar de cultură teologică și pedagogică, recunoscut în toată țara ca un centru de referință în acest domeniu.

După întemeierea institutului teologic, episcopul Ioan Popasu a constatat că cele 120 de școli primare aflate încă din 1862 sub oblăduirea Bisericii, nu corespundeau exigentelor pedagogice; iar pe de altă parte, numărul demografic era din ce în ce mai ridicat, a hotărât crearea unui *institut pedagogic*. Astfel, după ce au fost îndeplinite condițiile corespunzătoare de formare a viitorului institut, sinodul aprobă la *11 aprilie 1876* deschiderea porților sale, fapt împlinit la *11 septembrie 1876*, având înscriși *25 băieți și 3 fete*⁹. Durata cursurilor era la început de 3 ani, iar din 1896–1897 se ridică la 4 ani.

În scopul pregătirii profesorilor necesari școlii pedagogice, Consistoriul diecezan a trimis încă din 1872, să studieze la Viena, pe Ștefan Velovan și *Patriciu Drăgălina*, cu burse ale fundației Balla și Goszdu. Ștefan *Velovan* a urmat 8 semestre la facultatea de filosofie, departamentul matematic și fizic, iar *Patriciu Drăgălina*, departamentul istoric. Odată cu deschiderea cursurilor Institutului pedagogic, în 1876, cei doi au fost îndrumați de Consistoriul diecezan spre a se specializa în științele pedagogice la Viena și Gotha. După un an de studii, în 1877, aceștia vor fi angajați ca profesori la Institutul pedagogic, Ștefan Velovan devenind *directorul* acestuia, *timp de 16 ani* (1877–1893), urmat de *Patriciu Drăgălina*, care a activat *15 ani*, între 1893–1908, și apoi *Iosif Iuliu Olariu*, între 1908–1920, adică *12 ani*.

Obiectele de învățământ erau următoarele: Religie, Aritmetică, Geometrie, Istorie, Geografie, Pedagogie și metodică, Constituție, Desen și calligrafie, Igienă, Muzică vocală, violină și pian, Economie rurală, Fizică, Istorie naturală, Gimnastică. Viitorii învățători erau

9 Episcop Lucian Mic, „*Relațiile Bisericii Ortodoxe Române din Banat cu Biserica Ortodoxă Sărbă în a doua jumătate a secolului al XIX-lea*”, Editura Presa Universitară Clujană și Editura Episcopiei Caransebeșului, 2013, p. 271.

orientați în pregătirea ce li se făcea la institut și spre activitățile practice, legate în special de pomicultură și apicultură.

Având un caracter confesional, pe lângă studiile obligatorii din planul de învățământ al preparanților de stat, se mai preda aici *cântarea bisericească și tipicul, limba maghiară și limba germană*. Nu numai planul de învățământ era încărcat, ci și programul zilnic de studiu era la fel, orele ținându-se între 8–12 și 14–19. Joia fiind zi de târg, nu se țineau cursuri.

Consistoriul diecezan insista ca profesorii care vor fi angajați să predea la Institutul pedagogic, să dispună de o temeinică pregătire, încât recunoașterea definitivă se făcea numai în urma activității de un an, urmată de depunerea „examenului de calificățiune”. Astfel, profesorii care au activat aici, precum *Iosif Bălan, Ioan Nemoianu, Gheorghe Mărgineanu, Vasile Mândreanu, Nicolae Popovici, Enea Hodoș, Ioan Paul, Vasile Goldiș, Antoniu Sequens, Vasile Loichiță, Petru Ionescu*, au contribuit la ridicarea prestigiului acestui institut, imprimând o atmosferă de muncă, de seriozitate și de disciplină, pe măsură ca viitorii învățători, ce se vor forma aici, să corespundă dezideratelor bisericești și naționale pe care le cerea Biserica și credincioșii de la ei¹⁰.

După cum vedem, Institutul pedagogic formează un „*trunchi comun*” cu Institutul teologic, funcționând sub același nume: *Institutul teologic-pedagogic diecezan Caransebeș*, numit de episcopul Ioan Popasu „*cei doi ochi ai eparhiei*”.

În acest context se cuvine să evidențiem faptul că la *11 noiembrie 1869*, sub patronajul episcopului Ioan Popasu ia naștere „*Cursul practic pentru calificățiunea în limba și literatura română*”, sub președinția lui *Filaret Musta*. Din 1886 se constituie și la secția pedagogică o societate asemănătoare, sub președinția lui *Vasile Goldiș*. Acestea fuzionează la 1 octombrie 1889, purtând numele „*Societatea de lectură Ioan Popasu*”. Societatea de lectură avea ca scop „*înaintarea în cultură și îndeosebi înaintarea în științele teologice și pedagogice, precum și ajutorarea membrilor bolnavi sau lipsiți de mijloace materiale. Ca mod de manifestare se foloseau lucrări științifice și literare, discursuri, traduceri din literatura clasică, recitări, folosirea bibliotecii, organizarea unei ședințe publice anual, redactarea unei foi și organizarea unei orchestre*”¹¹.

10 Prof. dr. Virginia Ardelean, *Școală și identitate în Episcopia Caransebeșului (1865–1918)*” (teză de doctorat în mss.), pp. 48-50.

11 Victor Dobrescu, „*Activitatea Societății de lectură a elevilor de la Institutul pedagogic diecezan din Caransebeș (1886–1946)*”, în rev.

Sub numele aceluiași episcop funcționa și *fondul pentru ajutorarea elevilor bolnavi și săraci*, numit: „*Fondul de ajutorare Ioan Popasu*“, dovedindu-și în timp eficiența „*bunului samarinean*”...

După cum se exprimă patetic un dascăl de teologie de la Caransebeș, preocupat îndeaproape de învățământul teologic de aici, „*Institutul nostru teologic-pedagogic a fost multă vreme unica școală teologică din Banat*. Pentru români îndeosebi a fost *leagănul în care a prins consistență și tărie conștiința națională*. Câți profesori au avut institutele de la Caransebeș, tot atâtea inimi de aur însemnau ei pentru noi românii. *Ei au fost stegarii aspirațiilor noastre naționale românești, iar generațiile de preoți și de învățători, ieșiți din băncile acestor școli, au făurit pentru ei prezentul, iar pentru noi viitorul glorios*. Dar nu numai atât! Unii dintre ei au ilustrat *scaune episcopale*, alții au *sporit prestigiul unor catedre universitare*. Au ilustrat știința, au înfrumusețat și îmbogățit literatura: *Andrei Șaguna, Ioan Tomici, Filaret Musta, Iosif Iuliu Olariu, Gheorghe Popovici, Vasile Loichiță, Petru Barbu, Vasile Goldiș, Ioan Paul, Patriciu Drăgălina, Ștefan Velovan, dintre profesori; sau dintre elevi: Damaschin Bojincă, Ioan Popovici Bănățeanul, Ștefan Meteș, Mihail Gașpar* (autorul volumului „*Fata vornicului Oană*”, apreciat de specialiști ca «*primul roman istoric de o valoare incontestabilă*»), *Timotei Popovici, Caius Lepa; sau protopopii, consilierii eparhiali, preoții, medicii, avocații de seamă, risipiți pe întreg cuprinsul țării*, au creat o nespusă aureolă în jurul școalelor de la Caransebeș! *Dr. Filaret Musta și dr. Iosif Badescu, neconfirmați episcopi din cauza furiei ungurești; pensionarea forțată a profesorului dr. Petru Barbu, în anul 1908, în sfârșit blândul protopop al Bisericii Albe dr. Gheorghe Dragomir, mort în lagărul deținuților politici din «Șopron», ca și nenumărați preoți care au înfundat temnițele ungurești, ce altceva au fost ei, dacă nu o podoabă a acestor școli și tot atâtea mărturisitori întru afirmarea conștiinței românești!* Trecutul școlii noastre se împletește ca un fir de aur în istoria școalelor care au binemeritat pentru *Neamul românesc!*¹².

Acest fapt este evidențiat de *Nicolae Iorga*, care, vizitând în 1921 Institutul teologic pedagogic diecezan, putea nota: „*Mă bucur încă odată la vederea acestor tineri inimoși și mândri de neamul*

„*Altarul Banatului*“, nr. 1–3/1994, p. 123.

12 Pr. Prof. Dr. Zeno Munteanu, „*Scurt istoric*”, în „*Anuarul Academiei Teologice din Caransebeș, 1919–1939*“, pp. II–III.

lor, ce învață astăzi în deosebite școli pe care *le ținea țărănimea noastră din aceste părți supuse străinului și care mâine vor da o nouă îndreptare, mai sigură și mai puternică hotărât românească, tuturor puterilor de viață ale neamului românesc de aici*“.

Noile evenimente care au survenit în țară, odată cu actul *Marii Uniri din 1918*, au determinat noi atitudini calitativ superioare, privind învățământul teologic, mai ales după înființarea în 1925 a Patriarhiei Bisericii *Ortodoxe Române*.

În această situație, încă din *anul 1924, Adunarea eparhială de la Caransebeș* a hotărât să ridice Institutul teologic la grad de *Academie Teologică*, cu durată de 4 ani de studiu. Din lipsă de profesori, acest deziderat nu a putut fi realizat decât peste 3 ani, la *24 septembrie 1927*, dată intrată în istorie ca moment festiv al *deschiderii Academiei Teologice din Caransebeș*, act finalizat prin stăruitoarea acțiune a *episcopului Iosif Badescu*, numit pe drept cuvânt „*ctitorul învățământului*

academic-universitar în Caransebeș”¹³.

O nouă generație de profesori, în frunte cu directorul Institutului teologic, *Dr. Petru Barbu*, devenit *primul rector al Academiei Teologice*, va continua activitatea de studiu a înaintașilor, pe fondul continuității tradiției bisericești și a educației specifice făcută studenților, deja formată în Caransebeș, reușind să creeze o ambianță de studiu academic, pe măsură să ridice, prin valoarea operelor lor, prestigiul învățământului teologic de aici la nivelul universitar echivalent celorlalte instituții de învățământ din Biserica Ortodoxă Română și din țară.

Dintre *profesorii Academiei teologice*, pe lângă cei veniți de la Institutul teologic diecezan (*Petru Barbu*, *Dimitrie Cioloca* și *Antoniou Sequens*), vor activa nume noi, scrise cu litere de aur în istoria Bisericii bănățene și a teologiei românești, precum: *Zeno Munteanu* (1902-1997); *Constantin Vladu* (1903-1971), *Ștefan Pop* (1866-1947); *Ioan David* (1900-1967); *Laurențiu Busuioc* (1897-1962); *Gheorghe Cotoșman* (1904-1977); *Petru Rezuș* (1913-1995); *Mircea Chialda* (1913-1991); *Iova Firca* (1908-1988); *Dumitru Belu* (1902-1980); *Sofron Vlad* (1901-1989);

13 Prof. Constantin Vladu, „*Episcopul Dr. Iosif Traian Badescu și Academia teologică*”, în rev. „*Anuarul Academiei Teologice din Caransebeș, 1939–1940*”, pp. 244–250.

Marcu Bănescu (1911-1995); Nicolae Corneanu (1923-2014) – viitorul mitropolit al Banatului.

Pentru a crea elemente corespunzătoare la stranele Bisericii bănăţene, ia fiinţă la Caransebeş, sub *episcopul Iosif Badescu*, în 1931, o Şcoală eparhială de cântăreţi bisericeşti cu durata de 3 ani. Se deschide cu 6 elevi, pentru ca numărul lor să crească mereu, în așa fel încât în anul școlar 1938–1939 să se înscrie 42 elevi.

Directorul școlii a fost Protod. Prof. *Ioan David* (1931–1935), urmat de *Nicolae Cornean* – consilier eparhial (1936–1943), iar apoi Prof. *Constantin Vladu*, în perioada 1943–1948. Se predau aici, pe lângă Cântare bisericească și Tipic, mai multe materii menite să deschidă orizontul teologic și cultural al viitorilor cantori.

Nu lipsea din *programa analitică* Catehismul, Istoria Bisericii Române, Istoria Bisericească Universală, Administrație bisericească, Limba română, Istoria României, Geografie etc. Corpul didactic al acestei școli era format din *profesorii de la Academia teologică*, precum și *cadre ale administrației locale bisericești*.

Dar timpul nu stă pe loc. Se schimbă zilele, se schimbă anotimpurile, se schimbă vremea, se schimbă oamenii, se schimbă viața însăși. Totul se mișcă, și tot ce se mișcă este în schimbare: „*res humanae mutabiles sunt!*”⁶. Tot așa și învățământul teologic din Caransebeș s-a schimbat și el, determinat de schimbările istorice care au apărut în timp. Prima schimbare, am văzut că a fost *ascendentă: de la institut clerical, la academie universitară*. Noile condiții istorice care au apărut îi vor reduce ascensiunea academică, coborând-o la nivel de școală profesională, și apoi de *grad mediu*. Și numai Dumnezeu l-a menținut, chiar și sub această formă, fiindcă ateismul comunist totalitar aflat la putere, a acționat fără scrupule, zdrobind tot ce a stat în calea obiectivului său de a distruge credința, pentru a scoate religia din sufletul omenesc. Și astfel, bisericile, considerate obstacole, trebuiau înlăturate și chiar dărâmate, iar școlile teologice, care aveau menirea să promoveze și să cultive credința, trebuiau desființate. Nu s-a întâmplat însă chiar așa, fiindcă forțele malefice nu reprezintă totul... Mai presus de norii cei negri, care aduc furtuni, trăsnete și fiori de groază, este totuși soarele. Dacă nu ar exista soarele, întreaga existență s-ar prefăce în praf și cenușă. Chiar și în înghețul nemilos al iernii, o rază palidă a soarelui, dacă nu încălzește, aduce totuși o fărâmă de speranță pe măsură să arate că bezna și înghețul nu au ultimul cuvânt...

Cam în această ambianță sumbră, învățământul teologic din Caransebeș și-a continuat activitatea, prin voința și prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu, și numai a Lui.

După reforma comunistă a învățământului din 1948, Academia teologică din Caransebeș s-a desființat. Dascălii binecuvântați de Dumnezeu, care prin activitatea și scrisul lor *au făcut din Caransebeșul lui Ioan Popasu și Iosif Badescu o cetate de cultură teologică*, sau risipit și ei, care pe unde au putut și pe unde i-a dus soarta și viața... Au mai rămas aici doar doi profesori: *Zeno Munteanu și Constantin Vladu*, pentru a susține destinul învățământului teologic, rămas să dăinuiască nedecis în nebuloasă, fiindcă la Caransebeș avea să se creeze, în conformitate cu hotărârea Sfântului Sinod al Bisericii

Ortodoxe Române, o *școală de cântăreți bisericești cu durata de 2 ani*, aflată sub conducerea Mitropoliei Banatului, respectiv a arhiepiscopului *Vasile Lăzărescu* al Timișoarei și Caransebeșului. Școala și-a deschis porțile la *7 aprilie 1949*, fiind asimilată școlilor tehnice profesionale. În această formă, școala a funcționat 2 ani, transformându-se la 1951/1952 în *școală medie de cântăreți bisericești* asimilată școlilor medii tehnice, cu durata de școlarizare de 3 ani; iar *din 1954 durata studiilor va fi de 4 ani*, organizată pe două cicluri de învățământ: primul *pregătind cântăreți de străună*, iar al doilea era considerat ca *pregătitor pentru înscrierea la institutele teologice*. Peste un an, în 1955, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române hotărăște ridicarea școlilor de cântăreți bisericești la rangul de *seminar teologic cu durata de școlarizare de 5 ani*, în sensul că primele două clase au fost prevăzute să fie *de cântăreți bisericești*, iar celelalte 3 clase de seminar, le dădea dreptul absolvenților să fie hirotoniți preoți pentru parohiile de categoria a III-a, sau în cazuri deosebite, chiar la cele de categoria a II-a. În realitate, aproape toți absolvenții școlilor de cântăreți din primii doi ani au continuat studiile mai departe în cei trei ani ai seminarului, încât, din *anul 1978* seminariile teologice din cuprinsul Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Române se vor separa de școlile de cântăreți bisericești, fiind definite potrivit noului regulament „*instituții de învățământ de nivel liceal cu durata școlarizării de 5 ani*” (art. 29), activând în această formă până în 1993, când va purta numele de „*seminar teologic liceal ortodox*”, „*Episcop Ioan Popasu*”,

înscriindu-se în rețeaua învățământului de stat; iar începând cu anul școlar 2007-2008 i se va reduce durata de școlarizare de la 5 la 4 ani¹⁴.

Privind înscrierea la seminarul teologic, prea puțini candidați băteau la ușa școlii de aici, spre a deveni preoți. Unii erau nevoiți să o facă, fiindcă, provenind din familii „reacționare“, le erau închise porțile altor școli. Mulți care frecventau școala teologică proveneau din familii de preoți, care nici ei nu aveau prea multe șanse în altă parte, deoarece preoții, fiind considerați „retrograzi“, transmiteau fiilor un „dosar indezirabil“, devenit adevărată piedică pentru a urma o școală mai „de viitor“.

Condițiile de cazare și de studiu ale noii școli teologice din Caransebeș erau la început precare. Vechiul edificiu, ridicat cu atât de multă trudă și râvnă de către episcopii Miron Cristea și Iosif Badescu, a fost naționalizat. A mai rămas doar sediul Episcopiei, desființată și ea, pentru ca birourile de altădată să fie folosite ca săli de clasă. Ca internat era folosită o „baracă“ insalubră și cu totul necorespunzătoare.

De bibliotecă nici nu putea fi vorba. Biblioteca Academiei Teologice de altădată și a fostei Episcopii, cu variatele fonduri de cărți, multe dintre ele reprezentând donațiile episcopilor, a profesorilor și a celor mai reprezentative personalități ale culturii caransebeșene, menite să fie utilizate de cei chemați să reprezinte Biserica bănățeană în dănuirea ei, erau depozitate la voia întâmplării în camera ce servea cândva drept capelă episcopală. Nefiind nici o persoană care să aibă în răspundere biblioteca, deși ținută sub cheie, „bibliofili“ au găsit totuși ușa de intrare ca să spolieze această comoară culturală.

Cu timpul, sub presiunea politică și diplomatică venită din afară, raza de soare, pe care o invocam metaforic mai sus, a început să-și facă apariția, spre a mai dezgheța viața culturală a poporului român, încât atitudinea noii politici de stat, cel puțin în aparență și cu o anume dibăcie parșivă, s-a arătat îngăduitoare Bisericii. În acest context, aș evoca o întâmplare. Era în toamna anului 1966, când directorul pus după criterii politice, în urma unor nereguli în serviciu, a fost destituit. Cu acest

¹⁴ Vezi amănunte la Pavel Marcu, *Istoricul Seminarului Teologic Ortodox Liceal „Episcop Ioan Popasu” din Caransebeș (1955-2008)*, p. 73-299.

prilej, Mitropolitul a exclamat, spre luarea aminte: „În Biserică, rânduiala o face (stabilește) Biserica!“. Ne-am bucurat nespuse de mult de triumful normalității... Din nefericire nu a fost să fie așa, fiindcă — vorba cronicarului — nu vremurile sunt sub om, ci bietul om este supus vremurilor.

Ca unul care a cunoscut viața bisericească de pe aceste meleaguri, Mitropolitul Banatului, *Dr. Nicolae Corneanu* a depus tot interesul, făcând tot ce se putea pentru a da sens și expresie valorilor bisericești ale Banatului, iar în privința seminarului teologic din Caransebeș, cunoscând *prea bine importanța și rostul școlii în viața Bisericii, a vegheat tot timpul, cu mult discernământ și mare prudență, să-și împlinească menirea*. Identificându-se cu destinul școlii de aici, în situații când a trebuit săi apere chiar existența, a fost permanent preocupat de crearea condițiilor corespunzătoare de funcționare, timp de 32 de ani (1962–1994).

În această perioadă, procesul de învățământ s-a îmbunătățit, mai întâi prin recrutarea profesorilor tineri cu pregătire superioară și cu elanul care să-i angajeze activ și eficient în procesul didactic-educativ.

Sub aspect *administrativ-organizatoric*, s-a finisat în 1963 noua clădire a căminului-internat pentru elevi, dotat cu mobilierul necesar. S-a organizat biblioteca seminarului, înființându-se în 1964 un post de bibliotecar. În 1967, director fiind Pr. Prof. *Dumitru Abrudan*, s-au amenajat sălile de clasă, sălile de dulapuri și localul arhivei școlii, dotate cu cele necesare. În 1968 s-a pictat capela fostei episcopii (dată în folosința școlii încă din 1963), iar dormitoarele au fost dotate cu un nou mobilier. În 1969 s-a efectuat lucrarea de încălzire centrală în toată școala, iar când numărul elevilor s-a înmulțit, s-a pornit acțiunea de supraetajare a căminului-

internat, lucrare începută în vacanța de vară și dată în folosință odată cu începerea noului an școlar 1970–1971. În continuare, s-a construit o nouă aripă a clădirii din curtea școlii, director fiind Preot Prof. *Ioan Teodorovici*, amenajându-se o nouă bucătărie, sală de mese și sală festivă, dotate cu mobilierul necesar.

Construcția s-a efectuat în anul 1972, iar la *3 aprilie 1973* a avut loc slujba de sfințire a noului edificiu, spre a fi dat în folosință.

Noua organizare și noua perspectivă ce se deschidea seminarului teologic din Caransebeș

atrăgea din ce în ce mai mulți candidați la examenul de admitere, încât s-a ajuns să fie chiar zece candidați pe un loc, socotindu-se necesar ca în anul școlar 1970–1971 să funcționeze clase paralele. Interesul pentru învățământul teologic seminarial a crescut atât de mult, încât conducerea politică de stat, reprezentată prin împuterniciții ai Departamentului Cultelor, s-a văzut nevoită să cerceteze dosarele candidaților dornici să se înscrie la admiterea în seminar, și să li se pună opreliște acelora ai căror părinți erau membrii partidului comunist. Și nu au fost puține cazurile când părinții au renunțat la carnetul de partid în favorul dorinței fiului de a deveni preot.

În scopul cultivării aptitudinilor elevilor seminariști, a funcționat, în perioada 1953–1969, un *cerc literar*, condus de *prof. Cornel Olariu*, amintind de Societatea de lectură de altă dată de la institutul teologic-pedagogic diecezan, având însă alt profil și urmărind alte obiective... La fel, în perioada 1968–1976 a luat ființă un cerc de limbi clasice, inițiat de *prof. Sorin Cosma*, oferind posibilitate elevilor să adâncească limba Sfintei Scripturi și a Sfinților Părinți.

În perioada 1978–1990 a luat ființă un *cabinet metodic* condus de *Preot prof. Sorin Cosma*, ce s-a dovedit a fi eficient prin utilizarea mijloacelor audio-vizuale în procesul de învățământ.

Fiind o școală vocațională, s-a acordat cuvenita importanță *educației*, avându-se în atenție *formarea duhovnicească, disciplina, ținuta vestimentară, comportamentul corespunzător* din școală și din afară de școală, precum și respectarea programului de studiu, de meditație și de rugăciune, încât seminarul din Caransebeș era socotit a fi o școală în care se cultivă *ordinea și disciplina*, mai mult ca în școlile de stat...

Un rol important l-a avut pe plan educativ *comunicarea dintre școală și familie*, respectiv legătura cu părinții elevilor, aducându-li-se acestora la cunoștință, cu promptitudine și regularitate, abaterile disciplinare. La fel, benefică s-a dovedit și organizarea de către școală a *întâlnirilor anuale cu părinții elevilor*, prilej în care se putea analiza fiecare caz în parte, cu aspectele pozitive și negative. Și nimeni, de bună credință fiind, nu vedea atunci în educație o lezare a libertății, ci cultivarea libertății responsabile, care este atât de necesară și benefică vieții și activității personale și comunitare.

Pe lângă acestea, conducerea școlii a organizat *întâlniri ale elevilor cu personalități bisericesti sau din viața civilă, spre a le fi expuse conferințe pe teme de actualitate bisericească*, sau cu

caracter *istoric-comemorativ*, mulți conferențieri ținând să consemneze în cartea de aur a școlii bunele impresii pe care au avut ocazia să și le formeze cu acest prilej, fapt care confirmă încă odată prestigiul de care se bucura școala teologică din Caransebeș.

Dat fiind faptul că *absolvenții de seminar puteau deveni preoți*, activitatea lor de instruire a avut și o *pronunțată orientare practică*, legată de *activitatea pastoral misionară a Bisericii*, continuând astfel tradiția formării competențelor aplicative statornicite în pregătirea teologică din Caransebeș. Eficiente în acest sens s-au dovedit *deplasările la parohiile învecinate, încă din 1969*, în scopul efectuării de către elevi a *practicii omiletice, catehetice, liturgic-tipiconale*, precum și a *cântării bisericesti*, fiind foarte bine primite de credincioși.

Pentru o cât mai bună desfășurare a vieții duhovnicești de rugăciune, și în același timp a exersării de către elevi a *cântării de la strană* și a *practicii omiletice*, încă din 1975 a început *construcția unei biserici* în parcul fostei reședințe episcopale, purtând hramul „*Sfântului Iosif cel Nou de la Partoș*“, dată în folosință în 1979 și târnosită în 1982, de către Înaltpreasfințitul Părinte Timotei, pe atunci *episcop vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului*.

Sentimentul național bisericesc și patriotic al elevilor a fost întreținut prin *comemorarea evenimentelor bisericesti și a cinstirii înaintașilor proveniți de pe meleagurile bănățene*, care prin activitatea lor, prin dăruirea și jertfelnicia vieții, au întreținut aprinsă candelă *credinței și a conștiinței de neam*, în perioade istorice când acestea au fost contestate și atacate.

În contextul interesului deosebit arătat școlii teologice din Caransebeș, Înaltul *Ierarh controla nemijlocit procesul didactic*,

educativ și administrativ desfășurat aici, făcând deplasări la sediul seminarului, participând la orele de curs, la consiliile profesionale, la examene, la manifestări festive, legate mai ales de începutul și sfârșitul anului școlar. Se apropia foarte mult de elevi, spre a le cunoaște dezideratele și neîmplinirile, servind de fiecare dată masa în sufrageria școlii alături de ei.

Pe de altă parte, spre a cunoaște mai îndeaproape activitatea desfășurată pe multiple planuri la seminar, cu neajunsurile și aspirațiile de viitor, invita, când se considera oportun, pe *directorul școlii să prezinte în fața Consiliului Arhiepiscopesc un raport de activitate*, care după ce era analizat, se puteau lua hotărârile cele mai bune din partea conducerii bisericești.

După cum am arătat, odată cu descătușarea provenită în urma *Revoluției din 1989*, Seminarul teologic din Caransebeș, purtând de acum numele *Episcopului Ioan Popasu*, se va afla în rețeaua învățământului de stat, cu toate avantajele și dezavantajele ce decurg de aici¹⁵... Oricum, la scurt timp, entuziasmul revoluționar avea din ce în ce mai mult să se transforme în anarhie, încât seminarul s-a evidențiat doar prin activitatea corală, pe măsură să-i ducă faima în țară și străinătate¹⁶... Dat fiind însă faptul că școala teologică de aici nu-și putea îndeplini menirea, noul episcop al restauratei Episcopii a Caransebeșului, *Preasfințitul Emilian Birtaş* a fost inspirat numind la conducerea școlii pe consilierul său de la sectorul cultural, *Părintele Profesor Ionel Popescu*, care a reușit să restabilească ordinea și disciplina în seminar. Mai departe, distinsul dascăl de la Facultatea de Teologie din Sibiu, Dr. *Liviu (Laurențiu) Streza*, ajuns episcop la Caransebeș, a creat condiții optime dezvoltării vocației specifice școlii teologice, printr-o colaborare părintească și eficientă, deopotrivă cu cadrele didactice și cu elevii seminarului.

Din anul 1990 și-a făcut din nou apariția școala de cântăreți bisericești cu durata de studiu de 2 ani, care a funcționat doar un deceniu, fiindcă încadrarea absolvenților în calitate de cântăreți

15 Bunăoară, *avantajos* este faptul că absolvenților de seminar, putând susține examenul de bacalaureat, li se oferă dreptul de a se înscrie la orice facultate doresc; iar *dezavantajos* este faptul că programa analitică pe fond teologic este mai redusă, iar pe fond laic este insuficientă pentru a se putea realiza pregătirea în vederea înscrierii la altă formă de învățământ universitar, decât cel teologic. La aceasta a contribuit și reducerea în timp a școlarizării seminariale de la 5 la 4 ani.

16 Preot prof. Sorin Cosma, „*Privire istorică asupra corului Seminarului Teologic „Ioan Popasu” din Caransebeș*”, în rev. *Foaia Diecezana*, nr. 1, martie 1995, p. 3.

bisericești nu și-a putut dovedi finalitatea. De aceea, absolvenților acestei școli li s-a oferit posibilitatea de a echivala și continua studiile seminariale, cu diferență la materiile pe care nu le aveau ca obiect de studiu în programa școlilor de cântăreți.

Continuitatea istorică a învățământului teologic din Caransebeș este marcată de *ascensiunea lui universitară*. Venind în 1996 la cârma reactivatei Episcopii a Caransebeșului, *Preasfințitul Părinte Episcop Dr. Laurențiu Streza*, actualmente Mitropolitul Ardealului, a readus în activitate învățământul teologic universitar în Caransebeș, exact după o jumătate de veac de la desființarea sa (1948-1998).

Dintre *profesorii care au activat la Seminarul teologic din Caransebeș și s-au transferat sau și-au continuat activitatea în mediu universitar, la mai multe facultăți de teologie*, amintim:

- *Sibiu*: Dumitru Abrudan, Petru Pantiș;
- *Iași-București*: Nicolae Achimescu;
- *Cluj-Napoca*: Valer Bel;
- *Timișoara*: Sorin Cosma, Dumitru Abrudan, Vasile Muntean, Nicolae Belean, Nicolae Morar, Vasile Itineanț, Sebastian Ardelean;
- *Arad*: Silviu Anuichi, Constantin Rus, Teodor Baba, Vasile Pop;
- *Caransebeș*: Sorin Cosma, Ionel Popescu, Nicolae Morar, Sebastian Ardelean, Constantin Train;
- *Oradea*: Dumitru Abrudan.
- Mulți dintre *absolvenții Seminarului teologic din Caransebeș au activat sau activează la facultăți de teologie afiliate la centrele universitare din țară*, precum:
 - *București*: Remus Rus, Jean Nedelea;
 - *Sibiu*: Miron Dan, Aurel Jivi, Ioan Sauca, Petru Pantiș;
 - *Timișoara*: P.S. Episcop Dr. Lucian Mic, Eugen Jurca, Nicolae Morar, Vasile Muntean, Nicolae Belean, Ioan Bude, Vasile Itineanț, Cornel Toma, Sebastian Ardelean, Mircea Cricovean, Florin Dobrei, Alin Scridon, Adrian Covan;
 - *Arad*: P.S. Episcop Dr. Daniil Stoenescu, Ioan Tulcan, Constantin Rus, Dumitru Moca, Vasile Vlad, Teodor Baba, Cristinel Ioja, Lucian Farcașiu, Florin Dobrei;
 - *Craiova - București*: Constantin Pătuleanu, Lucian Bot;

- *Oradea*: Dumitru Megheșan, Pavel Cherescu, Iosif Ferent, Viorel Popa;
- *Baia Mare*: Ștefan Pomian;
- *Pitești*: Gheorghe Neacșu;
- *Caransebeș*: P.S. Dr. Lucian Mic, Vasile Petrica, Ionel Popescu, Ioan Bude, Florin Dobrei, Vicențiu Românu, Constrantin Train.

Ioan Sauca, cu studii doctorale la Bossey-Geneva și Birmingham, a fost de mai mulți ani directorul Institutului ecumenic din Bossey-Geneva.

Folosind după cuviință condițiile de studiu și de educație create în seminar, mulți absolvenți își îndeplinesc cu cinste și devotament misiunea preoțească; alții, desăvârșindu-și studiile în țară și străinătate, ocupă posturi de conducere la centrele eparhiale sau protopopești, iar alții onorează catedre universitare. Nu putem trece cu vederea că doi dintre absolvenții seminarului au fost ridicați la treapta arhieriei: *Preasfințitul Părinte Episcop Daniil Stoenescu* și *Preasfințitul Episcop Lucian Mic al Caransebeșului*.

Fiindu-le amândurora profesor, pot da mărturie, confirmând zicerea că „*ziua bună de dimineață se cunoaște!*“. Deși nu au urmat cursurile seminariale în aceeași perioadă de timp, despre fiecare în parte se poate spune că a venit la Seminarul din Caransebeș nu din întâmplare, sau îndrumat de cineva, ci sub îndemnul vocației de a face roditor darul cu care Dumnezeu i-a înzestrat. De aceea, încă de când au intrat în seminar au îmbinat armonic și creator studiul cu rugăciunea, spre a-și dezvolta vocația și orizontul moral, cultural și social al devenirii...

Un nou avânt i se imprimă *seminarului teologic „Episcop Ioan Popasu“* din Caransebeș începând cu anul 2006, când *Preasfințitul Părinte Episcop Dr. Lucian Mic* al Caransebeșului a transferat sediul seminarului într-un *nou edificiu*, realizat în doar câteva luni, amenajând și dotând cu mobilierul necesar 5 *săli de clasă* și o *sală pentru cabinetul de informatică*. În noul an școlar 2007–2008 a fost dat în folosință noul *cămin-internat*, dotat cu toate cele necesare, după ultimele standarde europene, adăugându-i-se o *sală de meditație*, o nouă *sală pentru cabinetul de informatică*, iar alături s-a amenajat *bucătăria, cantina școlii și spălătoria*.